

českému zjevovati a před oči stavěti se má všeliká mravní pravda a krása“. Na rozdíl od většinového myšlení o divadle, poznamenaného nacionálním a politickým zřetelem, vycházel z koncepce Schillerovy. Úkol divadla spatřoval v soustředění k podstatným a obecným otázkám lidské existence a v tomto smyslu kladl na první místo morální a estetickou funkci.

ESTETIKA

Radhost I, 1871 [obs. Přehled dějin krásovědy a její literatury, Krásověda čili o kráse a umění, Posudek tragedie Angelina]; *F. P. korespondence a zápisky II*, 1902, s. 79n.; *Spisy estetické a literární*, ed. L. Čech, 1903; *Dějiny české slovesnosti* [př. *Geschichte der schönen Redekunst bei der Böhmen*], ed. O. Králík, J. Skalička, Ostrava 1968; *Úvahy a projevy. Z české literatury, historie a politiky*, ed. J. Špičák, 1977.

PRAMENY A LITERATURA

LA PNP: osobní fond, inventář → F. Bařha, 1967. ■ J. E. Sojka: *Naši mužové*, 1862, s. 162–198; F. A. Šubert: *Národní divadlo v Praze. Dějiny jeho i stavba dokončená*, 1881, s. 46, 77, 107, 120, 182; J. Arbes: P. jako divadelní kritik, *Hlas národa* 5. 12. 1886, příl. Nedělní listy → *Literaria*, 1954; *Památník na oslavu stých narozenin F. P.*, 1898 [obs. L. Čech: P. jako aesthetik, O. Hostinský: F. P. esthetické studie 1816–1821, K. Kadlec: P. a české divadlo v Praze, ad.]; A. Novák, J. Pekař: F. P. v letech 1828–1848, in sb. *Literatura česká devatenáctého století III/1*, 1905, s. 62–130; F. V. Krejčí: *F. P., jeho význam v českém probuzení*, 1912; J. Pekař: *F. P.* [1912]; Z. Nejedlý: *F. P.*, 1921; Jan Bartoš: *Národní divadlo a jeho budovatelé* (Dějiny ND I), 1933, zvl. s. 84–87, 104; K. Stloukal: *Legenda o budovatelích Národního divadla*, *Český časopis historický* 41, 1935, s. 83–105, 321–355; F. Bařha: *Ze styků F. Turinského s J. Jungmannem*, F. P. a P. J. Šafaříkem, ČČM 1938, s. 198–210; J. Patočka: *Idea „božnosti“ v P. „krásovědě“*, *Křesťanská revue* 23, 1956, s. 118–123 + K ideji národního divadla, *Divadlo* 19, 1968, č. 8–9, s. 1–3; DČD II; DČD III; A. Závodský: *F. P. a divadlo*, in sb. *Pocta F. P.*, red. J. Dvořák, F. Valouch, M. Pospíchal, Olomouc 1979, s. 142–151; E. Foglarová: *Estetika F. P.*, 1984; J. Morava: *P. Čech, Rakušan, Evropan*, Ostrava 1994; J. Štaif: *F. P. a F. L. Rieger po revoluci 1848–1849*, *Historický obzor* 6, 1995, s. 172–183; sb. *F. P. 1798/1988. Dějiny a dnešek*, eds. F. Šmahel, E. Doležalová, 1999; J. Kořalka: *F. P. (1798*

až 1876). *Životopis*, 1999; J. Štaif: Dva typy občanského sdružování v době předbřežnové. Akcionářská jednota pro české divadlo a sbírky na českou průmyslovou školu, *Documenta Pragensia* sv. 18, 2000, s. 141–159 + P., Rieger a Bráf aneb česká národní entita mezi prestiží, rodinou a mythem, in sb. *Pocta profesoru Zdeňku Jindrovi k sedmdesátým narozeninám*, ed. D. Jančík, 2003, s. 103–115 + *F. P. Život, dílo, mýtus*, 2009. ■ LČL, ÖBL, Otto, Rieger, Wurzbach; NAlb

šrm

Michal Silorad PATRČKA

* 21. 7. 1787 Solnice u Rychnova nad Kněžnou
† 25. 4. 1838 Jaroměř

Autor drobných dramatických textů, básník, prozaik.

Přijaté vlastenecké jméno Silorad používal i v dalších variantách (Silorad, Silorád, Sylorad, Sýlorad). – Pocházel z rodiny punčochářského mistra, později kupce. Po vychození solnické obecné školy a roce stráveném přiučováním se němčině v Králíkách (1799) šel do učení ke kupci v Kostelci n. Orlicí. Po bankrotu otcova obchodu a jeho smrti (1812) zůstala rodina zcela bez prostředků. P. se 1812 neúspěšně pokoušel získat místo redaktora ve Vídni, ještě t. r. se vrátil zpět do Solnice a živil se jako podomní plátenický faktor. 1814 přijal neplacené místo redaktora Vídeňských novin, zakrátko se opět vrátil domů. 1815 byl odveden k vojsku a zúčastnil se závěru protinapoleonských tažení. 1816 se stal učitelem na vojenském výchovném ústavu v pevnosti Josefov, zároveň se věnoval literatuře, mnemotechnice a fyzikálně-mechanickým pokusům. 1823 opustil vojenskou službu a usadil se v Jaroměři u rodiny své budoucí manželky (sňatek 1835). Živobytí se pokoušel obstarávat využitím svého mnemotechnického systému a mechanických vynálezů, příležitostně pracoval jako korektor v tiskárně J. H. Pospíšila v Hradci Králové (1828–29), vyráběl a prodával šmolku a vypomáhal v tchánově dílně. Jeho hmotnou bídu završila povodeň a požár jaromeřského domku, při kterém přišel o veškerý majetek.

Od mládí se setkával s českými vlastenci (F. V. Hekem, J. H. Pospíšilem, J. L. Zieglerem, V. Hankou aj.), silně ho ovlivnil V. Hanka, podporující jeho literární snahy. Ve své době byl znám jako autor moralizující a příležitostné poezie, alegorických skladeb, ód, hádanek, slovních hříček a tzv. míchanic (satirických čtyřverší využívajících komického spojení nesouvisejících myšlenek a představ), ovlivněný puchmajerovskou školou, ohlasovou poezií i dobovým idylismem a sentimentalismem. Psal také sentimentální povídky a krátké moralistní prózy.

P. měl vřelý vztah k ochotnickému divadlu; žádal o povolení her a s ochotníky uvedl jedenáct titulů. S přáteli v Solnici nastudoval hru *Hrabě Leondini* (1810), ale krajský úřad veřejné provedení nepovolil. Představeními svého druhu byla P. veřejná vystoupení, která pořádal 1835–37 v českých městech a na nichž předváděl (společně s deklamační svých veršů a písní) vlastní mnemotechnické postupy a mechanické vynálezy. Počátkem dvacátých let uveřejnil časopisecky dvě divadelní hry. Jednoaktovka *Kaša a Bivoj aneb Milkova pomsta* čerpá námět ze slovanského dávnověku (Libušina hrdá sestra Kaša, která zprvu odmítá sličného, urozeného a udatného, leč chudého Bivoje, jsouc urážena jeho smělostí, je po jeho hrdinském činu hraničícím se sebeobětováním pokořena láskou). *Alexander a Kyaza* je dramaticky sevřeným příběhem vojévce Alexandra Makedonského, který dobývá území indické královny Kyazy ne zbraní, ale hlubokým citem. Oběma hrám je společně poutavé líčení děje, srozumitelný, konkrétní a živý jazyk, vyjadřující vzletnými slovy a se silným vlasteneckým podtextem touhu bojovat za svobodu vlasti a víru, že země, sužovaná nepřátelským jhem, jej v budoucnu odvrhne.

PSEUDONYMY, ŠIFRY

Silorád, Sylorad, Sylorad Desetnin; M. P., M. S. P., S. P.

HRY

Kaša a Bivoj aneb Milkova pomsta, t. in *Dobroslav* 3, 1823, sv. 1, s. 43–47 (pseud. Sylorad); *Alexander a Kyaza*, t. tamtéž, sv. 4, s. 93–104.

PRAMENY A LITERATURA

LA PNP: osobní fond, inventář → I. Pšeidová, 1995. ■ M. D. Rettigová: Z Rychnova, *Čechoslav* 5, 1824, s. 232; J. A. Gabriel: Vzpomínka na M. S. P., *Lumír* 10, 1860, s. 1164; A. Rybička: Druhá vzpomínka na M. S. P., tamtéž 11, 1861, s. 156; -r- [V. Patrčka]: Také jedna upomínka, *Národní listy* 23., 24. a 26. 8. 1871; F. J. Košťál: O literárním významu J. S. P., in sb. *Rodnému městu. Slavnostní spis na počest stoleté upomínky narození českého spisovatele M. S. P.*, s. 19–24; A. Rybička: Příspěvky životopisné a knihopisné, ČČM 68, 1894, sv. 1, s. 150; F. Hajn: M. S. P. jako divadelní ochotník, *Samostatnost* 24, 1929, č. 48, s. 2, č. 49, s. 2; V. Štein Táborský: *Příspěvky k dějinám divadelního ochotnictva československého*, 1931, s. 293; M. Hýsek: Zapomenutý Jiráskův vlastenec, *Venkov* 26. 4. 1938 → *Literární besedy*, 1940; J. Frýzek: M. S. P., in sb. *Východočeské Athény a Josef Liboslav Ziegler*, Rychnov n. Kn. 1997, s. 39–51; L. Kusáková: K literárnímu dílu M. S. P., tamtéž, s. 52–57; J. Loužil: M. S. P. – lidový buditel, voják a vynálezce, *Tvar* 10, 1999, č. 6 až 9. ■ Jungmann, LČL, Otto, Rieger, Wurzbach; Místopis II [Solnice]

voj

Leopoldina de PAULI
→ Leopoldina ORTOVÁ de PAULI

Václav PÁZDRAL

* 26. 4. 1845 Stěžery
† 28. 9. 1919 West (Texas, USA)

Dramatik, herec, divadelní ředitel.

Vl. jm. Pazdrák. – Otec byl úředním sluhou. P. studoval od 1858 na gymnáziu v Hradci Králové, kde vstoupil do tajného studentského spolku, který pěstoval všeslovanskou vzájemnost. 1863 odjel do Polska, připojil se k povstání a byl poté policejně sledován. Později podezříván z konfidentství. Po návratu z Polska nastoupil 1864 jako herec ke společnosti F. J. Čížka, 1865 hrál u V. Prokopové a u ředitele A. Szeninga. 1866 byl odveden k vojsku, 1867 se oženil. Působil u společnosti E. Zöllnerové (1867), J. F. Kozlanského (1868), F. Pokorného (1869), opakovaně u J. E. Kramuela (1868–69, 1870, 1872, 1876) a V. Svobody (1870). Vlastní společnost založil

1870, koncesi však neoprávněně pronajímal (F. Vratislavovi, V. Vilímkovi, E. Šumovi). 1875 pracoval rok jako pokladník v PD. Poté opět kočoval na venkově, koncem 1876 společnost opustil a pobýval neznámo kde (podnik vedl F. Pokorný). Koncem 1878 žádal o koncesi pro Moravu a dostal povolení jen pro německojazyčná představení, pro česká až po odvolání 1880. Marně se snažil proniknout do Libně, kde hodlal hrát v hostinci U Deutschů (1882), neúspěšné byly i pokusy vydat se do slovenských oblastí Uher (zamítnuto 1876, 1891). Divadelní podnikání přerušil 1881, koncesi sice každoročně získával, ale nevyužíval ji. S rodinou se odebral do Württemberska, kde se věnoval teologickým studiím. 1893 vycestoval do Ameriky a stal se metodistickým pastorem. Není známo, že by se do vlasti vrátil.

P. byl vytáhlé postavy a hrával většinou milovníky a mladé hrdiny. Zprávy o jeho hereckém projevu se značně liší; někteří referenti v lokálním tisku uznale hodnotili jeho výkony, podle jiných byla jeho deklamace i gestika toporná a křečovitá. P. nevelká činoherní společnost (ze známějších herců byli jejími členy A. Brázda, manželé J. a M. Hurtovi, F. Šípek) kočovala zejména ve středních a východních Čechách (např. 1872 tříměsíční pobyt na Kladně). Po znovuoostavení se přesunula na Moravu, kterou procestovala od Kyjova a Kojetína po Valašsko (štace ve Vsetíně, Valašském Meziříčí, Rožnově p. Radhoštěm) a Ostravsko (Paskov, Místek, Příbor, Moravská Ostrava), zajela i do Zlína a Hodonína. P. všude uváděl praktický týž repertoár, který se od běžné nabídky poskytované téměř všemi kočujícími podniky lišil množstvím jeho her. P. jich údajně sepsal několik desítek, většinou šlo zřejmě o úpravy textů jiných autorů, které vydával za vlastní práce. Byly to kusy s náměty historickými (*Černohorci*), romanticky dobrodružnými či senzačními (*Babinský*) i veselohry. Některé byly označeny jako operety, ale spíše to byly hry se zpěvy, k nimž skládal i hudbu. Scénickou hudbu složil též k inscenaci Stroupežnického monodramatu *Dobry český dědeček* (PD 1877). Jeho hry a úpravy patřily k triviální produkci a nezřídka silně účočily

na vlastenecké city. Ve své době se objevovaly poměrně často na repertoáru kočujících společností, některé uváděl F. Ludvík v Americe. Provedení ani texty některých údajně P. her nebyly zjištěny (*Macecha; Meč a Kalich; Starý ženich aneb Sázka na nevěstu; Tři matky najednou*).

PSEUDONYMY

V. J. (též V. P.) Stěžerský, V. Pázdral Stěžerský

ROLE

Spol. V. Prokopové

Odolan Pětiburský (J. J. Kolár: *Monika*) – 1865.

Szeningova spol.

Wagner (J. W. Goethe: *Faust*) – 1865.

Kramuelova spol.

Jan Hus (J. K. Tyl: *Jan Hus*), Josef II. (A. Varry, ú. J. K. Tyl: *Josef II.*), Daniel Hjort (J. J. Wecksell: *Daniel Hjort*), Jago (W. Shakespeare: *Othello*) – 1868; Divůček z Jemnišť (J. J. Kolár: *Žižkova smrt*) – 1869.

Svobodova spol.

Grasl (A. Varry, ú. J. K. Tyl: *Císař Josef II. a jeho věk*) – 1870.

Pázdralova spol.

Šlechtic z Dornenkornů (F. V. Jeřábek: *Služebník svého pána*) – 1883; Rysoor (V. Sardou: *Vlast*), Žalářník (V. Hugo: *Královna a její milostník*) – b. d.

HRY, ÚPRAVY

Jičín od roku 1620 aneb Záhuba rodiny Smiřických, spol. E. Zöllnerové 1867; *Hrubý námořník*, dle hry Die Gebieterin von St. Trapez, Kramuelova spol. 1867; *Prokop Veliký - Písek roku 1426*, Kramuelova spol. Písek 1868; *Na Černé Hoře*, Kramuelova spol. Tábor 1869, i s tit. *Černá Hora, Černohorci, Bitva na Černé Hoře; Smrt na Staroměstské radnici*, Kramuelova spol. Aréna v Kravině 1869 (pseud. V. Sionský); *Jezovita*, Kramuelova spol. tamtéž 1870, i s tit. *Jezovité; Proklatec*, Pázdralova spol. 1870; *Babinský*, Kramuelova spol. Hradec Králové 1871; *Rozkol aneb Dvě sporných stran*, Kramuelova spol. Aréna v Kravině 1876; *Lucifer čili Zázračný elixír*, spol. V. Prokopové 1884, t. b. d.; *Mnislav a Běla*, Frýdova spol. 1898; *Oldřich z Křenovic*, rkp., 1874, DÚk; *Prodaná nevěsta*, rkp., 1897, DÚk; *Dražba na nevěstu* (Žena na zkoušku), t. b. d.

PRAMENY A LITERATURA

SOA Zámorsk: Sbirka matrik, 155-2 Stěžery, matrika narozených 1838–1861, fol. 57. NA: fond PM 1871–1880, kart. 1244, sign. 8/6/15/6, 1881–1890, kart. 1697, sign. 8/6/15/4, 1891–1900, kart. 2545.

sign. 8/6/15/6 [koncese]. ■ *Česká Thalia* 1, 1867, s. 72 [prov. hry Jičín od roku 1620]; nesign.: O nové společnosti, tamtéž 5, 1871, s. 47; *Svobodný občan* 5. 10. 1872 [P. spol. Kladno]; Listy z divadla, *Ohlas od Nežárky* 23. 11. 1872 [prov. hry Černá Hora]; *Národní politika* 3. 1. 1920 [úmrtí]; V. Štein Tábořský: *Dějiny venkovských divadelních společností*, 1930, s. 119; V. Vydra: *Má pout' životem a uměním*, 1948, s. 179n.; J. Šácha: *Dějiny kočovných divadelních společností na Moravě ve druhé polovině XIX. století*, dis., FF MU 1953, s. 205–216; J. Knap: *Zöllnerové*, 1958, s. 124–126, 219–221 + *Umělcové na pouti*, 1961, zvl. s. 61n., 66, 116; A. Javorin: *Tylův nejvěrnější žák*, rkp., b. d., DÚk, s. 53, 63, 65–67, 70, 79, 90, 126, 180, 203, 231n., 260; DČD III; P. Marek: *České kočovné divadelní společnosti na Vyškovsku v 60. a 70. letech 19. století*, *Zpravodaj Muzea Vyškovska*, 1989, s. 27. ■ Buchner

jš – šrm

Josef PEČÍRKA

* 11. 10. 1818 Jindice u Uhlířských Janovic
† 27. 6. 1870 Praha

Překladatel, autor libreta.

Pocházel z rodiny panského zahradníka. Po absolvování staroměstského Akademického gymnázia v Praze a filozofie vystudoval lékařství (promoce 1848). Za studií prepisoval staré české a latinské rukopisy pro F. Palackého, Kašpara hraběte Sternberga a KČSN (posléze se stal jejím mimořádným členem). Vlastnímu psaní se začal věnovat pod vlivem J. K. Tyla a přispíval do jím redigovaných Květů (1843). Po ukončení studií působil jako profesor přírodopisu na reálce a Akademickém gymnáziu v Praze. 1850 podnikl čtyřměsíční cestu do Švédska, kde při vyhledávání českých literárních památek našel mj. manuskript o životě sv. Kateřiny (1851 publikoval v ČČM obsírnou *Zprávu o rukopisech českých v bibliotéce v Stockholmu se nacházejících*). Po návratu pokračoval v pedagogické činnosti a souběžně redigoval Týdeník hospodářský. Od 1853 vyučoval na gymnáziu v Jindřichově Hradci. 1856 byl z politických důvodů ze školství propuštěn, vrátil se do Prahy a 1858 si zde otevřel lékařskou praxi. Od 1860 pracoval jako

městský lékař v Blatné, později opět v Praze jako lékař pojišťovny Kotva. 1844–52 redigoval u znojemského nakladatele E. J. Fourniera knižnice populárně-naučné četby. 1858–70 redigoval a od 1865 i vydával oblíbený *Národní kalendář*, pro který napsal desítky převážně humorných povídek a příběhů. 1870 byl stížen těžkou duševní chorobou a umístěn do ústavu choromyslných, kde t. r. zemřel.

P. byl rozeným povídkářem (pětidílná sbírka *Přástky*, 1855–57). Jeho jedinou původní prací pro divadlo bylo libreto s historickým námětem k opeře J. N. Škroupa *Švédové v Praze* (1. jedn. NdR 1845, celé dílo PD 1867), jímž se podílel na rozšíření dosud skrovné původní zpěvoherní tvorby.

Divadlu věnoval část své činnosti překladatelské. V době vysokoškolských studií přeložil pro Nové divadlo v Růžové ul. z němčiny několik her a frašek (J. Nestroy, E. Raupach, W. Vogel) a libret oper G. Donizettiho *Marie, dcera pluku* (prov. 1843) a *Lucrecia Borgia* (prov. jen 2. jedn. 1846) a Lortzingova *Cara a tesaře* (prov. 1846). Překlad Raupachova *Ducha času*, později podepsaný pseud. Novotný, by mohl nasvědčovat P. autorství dalších překladů, uvedených v téže době (Holbein dle Schrödera: *Pantofel a kord*, NdR 1842; anon.: *Loupežnická krčma aneb Pomsta vraha nemine*, NdR 1844; Hopp: *Čarodějnice v Šarce aneb Kotlář, kuchař a kožešník*, StD 1846).

PSEUDONYMY, ŠIFRY

Jos. P. Veselský, Jos. P. Veselý, Josef Veselý, J. P. č., ka, P-ka

PŘEKLADY

E. Raupach: *Duch času*, NdR 1842, t. 1853; W. Vogel: *Hodina s půlnoci aneb Pomsta lesního ducha*, NdR 1843; Antony, Léopold dle E. T. A. Hoffmanna, ú. W. Stich: *Cardillac, zlatník pařížský aneb Lupič klenotů*, NdR 1843; J. Nestroy: *Rozervanec aneb Živí utopení*, NdR 1845.

PRAMENY A LITERATURA

J. K. [Tyl], *Květy* 12, 1845, s. 56 [Švédové v Praze], 171 [Rozervanec], oboje → *Divadelní referáty a stati*, 1960•; úmrtí a nekrology: *Národní listy* 28. 6. 1870; *Světlozor* 4, 1870, příl., s. 93; *Posel z Budče* 1, 1870, s. 227; *Květy* 5, 1870, s. 286n.•; F. Cajthaml-Liberté: *Novinky ze starého kalendáře*,